

Islandsk bøyings skjema

Skjemaet er bygd opp som parallell til Odd Einar Haugen: «Norrønt bøyings skjema» (folk.uib.no/hnooh/materiell/boyings skjema3-2.pdf), ettersom det på kurset «Språkhistorie og talemål» (NOSP103) er naturleg å bruke kunnskapane om norrønt som innfallsvinkel til islandsk grammatikk.

I-omlyd av rotvokalen er merkt med ⁺ og u-omlyd med [°]. (Begge er morfologiske i islandsk.)

markerer at det er endring frå norrønt

S u b s t a n t i v

STERK BØYING									
	Maskulinum				Femininum				Nøytrum
	<i>a</i>	<i>i</i>	<i>u (> i)</i>	<i>r (> ur)</i>	<i>ar₂</i>	<i>ar₁</i>	<i>ir</i>	<i>r (> ur)</i>	<i>null</i>
<i>Eint. nom.</i>	ur		ur [°]	ur	<i>i</i>	- [°]		-	-
<i>gen.</i>	s	s/ar	ar	s/ar	ar		ar/ur	s	s
<i>dat.</i>	<i>i</i>	-	<i>i</i> ⁺	<i>i</i> ⁺	<i>i</i>	-/ <i>u</i> [°]	- [°]	<i>i</i>	<i>i</i>
<i>akk.</i>	-	-	- [°]	-	<i>i</i>	-/ <i>u</i> [°]	- [°]	-	-
<i>Flt. nom.</i>	ar	ir	ir ⁺	ur ⁺	ar	ir	ur ⁺	- [°]	- [°]
<i>gen.</i>	a								
<i>dat.</i>	um [°]								
<i>akk.</i>	a	<i>i</i>	<i>i</i> ⁺	ur ⁺	ar	ir	ur ⁺	- [°]	- [°]
Eksempel-ord	<i>hestur</i>	<i>gestur</i>	<i>fjörður</i>	<i>fótur</i>	<i>heiði</i>	<i>reim, beyging</i>	<i>höfn</i>	<i>bók</i>	<i>þak</i>

Klassenemningane byggjer på endingane i akkusativ fleirtal (norrønt > islandsk).

SVAK BØYING					
Maskulinum		Femininum		Nøytrum	
<i>a</i>	<i>r > ur</i>	<i>ur</i>	<i>i</i>	<i>u</i>	
<i>Eint. nom.</i>	i		a	i	a
<i>gen.</i>	a		u ^o		
<i>dat.</i>					
<i>akk.</i>					
<i>Flt. nom.</i>	ar	ur ⁺	ur ^o	ir	u ^o
<i>gen.</i>	a		na	a	na
<i>dat.</i>	um ^o			um	um ^o
<i>akk.</i>	a	ur ⁺	ur ^o	ir	u ^o
Eksempel-ord	<i>bakki</i>	<i>bónði</i>	<i>gata</i>	<i>keppni</i>	<i>auga</i>

A d j e k t i v

1. Sterk bøyning

	Maskulinum	Femininum	Nøytrum
<i>Eint. nom.</i>	ur	- ^o	t
<i>gen.</i>	s	rar	s
<i>dat.</i>	um ^o	ri	u ^o
<i>akk.</i>	an	a	t
<i>Flt. nom.</i>	ir	ar	- ^o
<i>gen.</i>	ra		
<i>dat.</i>	um ^o		
<i>akk.</i>	a	ar	- ^o
Eksempel-ord	<i>rangur</i>	<i>röng</i>	<i>rangt</i>

2. Svak bøyning

	(a) Positiv og superlativ			(b) Komparativ og pres.part.		
	<i>Maskulinum</i>	<i>Femininum</i>	<i>Nøytrum</i>	<i>Maskulinum</i>	<i>Femininum</i>	<i>Nøytrum</i>
<i>Eint. nom.</i>	i	a	a	i	i	a
<i>gen.</i>	a	u ^o				
<i>dat.</i>						
<i>akk.</i>						
<i>Flt. nom.</i>	u ^o			i		
<i>gen.</i>						
<i>dat.</i>						
<i>akk.</i>						
Eksempel-ord	<i>rangi</i>	<i>ranga</i>	<i>ranga</i>	<i>rangari</i>		<i>rangara</i>

—— Endingane i bestemt form av substantiv ——

(Siste delen har historisk utgangspunkt i det suffigerte determinativet *hinn*, der h-en alltid fell vekk. Jamfør norrønt bøyingsskjema. I-en fell etter annan trykklett vokal. Første delen kjem frå ubestemt form i tabellen på s. 1 og 2.)

	<i>Sterke</i>			<i>Svake</i>		
	<i>Maskulinum</i>	<i>Femininum</i>	<i>Nøytrum</i>	<i>Maskulinum</i>	<i>Femininum</i>	<i>Nøytrum</i>
<i>Eint. nom.</i>	ur-inn	in	ið, i-ð	i-nn	a/i-n	a-ð
<i>gen.</i>	s/ar-ins	ar-innar	s-ins	a-ns	u/i-nnar	a-ns
<i>dat.</i>	a/i-num, inum	i/u-nni	i-nu	a-num	u/i-nni	a-nu
<i>akk.</i>	inn	i/u-na	ið, i-ð	a-nn	u/i-na	a-ð
<i>Flt. nom.</i>	ar/ir/ur-nir	ar/ir/ur-nar	in, i-n	ar/ur-nir	ur-nar	u-n
<i>gen.</i>	a-nna			na-nna		
<i>dat.</i>	un-um ^o (NB: um-um > unum)					
<i>akk.</i>	a/i/ur-na	ar/ir/ur-nar	in, i-n	a/ur-na	ur-nar	u-n
Eksempel-ord	<i>hestur,</i> <i>gestur,</i> <i>fjörður, fótur</i>	<i>heiði, reim,</i> <i>beyging,</i> <i>höfn, bók</i>	<i>þak</i>	<i>bakki, bóndi</i>	<i>gata,</i> <i>kristni</i>	<i>auga</i>

D e m o n s t r a t i v

<i>den:</i>	<i>Maskulinum</i>	<i>Femininum</i>	<i>Nøytrum</i>
<i>Eint. nom.</i>	sá	sú	það
<i>gen.</i>	þess	þeirrar	þessa
<i>dat.</i>	þeim	þeirri	því
<i>akk.</i>	þann	þá	það
<i>Flt. nom.</i>	þeir	þær	þau
<i>gen.</i>	þeirra		
<i>dat.</i>	þeim		
<i>akk.</i>	þá	þær	þau

<i>denne:</i>	<i>Maskulinum</i>	<i>Femininum</i>	<i>Nøytrum</i>
<i>Eint. nom.</i>	þessi		þetta
<i>gen.</i>	þessa	þessarar	þessa
<i>dat.</i>	þessum	þessari	þessu
<i>akk.</i>	þennan	þessa	þetta
<i>Flt. nom.</i>	þessir	þessar	þessi
<i>gen.</i>	þessara		
<i>dat.</i>	þessum		
<i>akk.</i>	þessa	þessar	þessi

P r o n o m e n

	<i>1. person</i>	<i>2. person</i>	<i>3. person</i>		<i>Refleksívt</i>
<i>Eint. nom.</i>	ég	þú	hann	hún	
<i>gen.</i>	mín	þín	hans	hennar	sín
<i>dat.</i>	mér	þér	honum	henni	sér
<i>akk.</i>	mig	þig	hann	hana	sig
<i>Flt. nom.</i>	við	þið	= demonstr. <i>den</i> i flt.		
<i>gen.</i>	okkar	ykkar			sín
<i>dat.</i>	okkur	ykkur			sér
<i>akk.</i>	okkur	ykkur			sig

V e r b

1. Avlydsrekkjer i sterke verb

<i>1. rekkje</i>	í	ei	i	i
	bíta	beit	bitu	bitið
<i>2. rekkje</i>	ú	au	u	o
	krjúpa	kraup	krupu	kropið
<i>3. rekkje</i>	e	a	u	o
	bresta	brast	brustu	brostið
<i>4. rekkje</i>	e	a	á	o
	bera	bar	báru	borið
<i>5. rekkje</i>	e	a	á	e
	drepa	drap	drápu	drepíð
<i>6. rekkje</i>	a	ó	ó	a
	fara	fór	fóru	farið

2. Preteritumsdanning i svake verb

1. Kasta-klassen: Presenstammen blir utvida med bindevokalen *a* + dentalsuffiks, og rotvokalen er uendra, f.eks. pres. *kast-*, pret. *kastað-* av *kasta*.
2. Telja-klassen: Presenstammen blir utvida med dentalsuffiks utan bindevokal, men rotvokalen skiftar, f.eks. pres. *tel-*, pret. *tald-* av *telja*.
3. Døma-klassen: Presenstammen blir utvida med dentalsuffiks utan bindevokal, og rotvokalen er uendra, f.eks. pres. *døm-*, pret. *dømd-* av *døma*.

3. Bøyingsendingar

	Indikativ					Konjunktiv
	presens			preteritum		pres. & pret.
	st. verb & telja-kl.	kasta-klassen	døma-klassen	sterke verb	svake verb	sterke & svake verb
<i>Eint. 1</i>	- ⁺	a	i	-	i	i
2	ur ⁺	ar	ir	st	ir	ir
3				-	i	i
<i>Flt. 1</i>	(j)um ^o	um ^o		um ^o		um ^o
2	(j)ið	ið		uð ^o		uð ^o
3	(j)a	a		u ^o		u ^o
Eksempel-ord	<i>sof-, velj-</i>	<i>bak-</i>	<i>kenn-</i>	<i>svaf-</i>	<i>bakað-, kennd-</i>	<i>sof-, svaf-, bak-, bakað-, kenn-, kennd-</i>

Morfofonologisk regel 1: Endinga *-ur* (i st.v. og telja-kl.) står ikkje i verb med stammeutgang på *r* og *s*: *hon ber, smyr, les* 'ho ber, smør, les'.

Morfofonologisk regel 2: Verb med stammeutgang på *r* eller trykktung vokal får *-rð* i andre person eint. presens: *þú sérð, spyrð, ferð* 'du ser, spør, fer'.

Morfofonologisk regel 3: Sterke verb har i-omlyd i pres. sg.: *ég kem, þú/hún kemur* 'eg kjem, du/ho kjem'

Morfologisk regel: Konjunktiv preteritum har i-omlyd i alle bøyingsformene i st. verb og i telja-kl.

	Imperativ		
	st. verb & telja-kl.	dæma -klassen	kasta-klassen
<i>Eint. 2.</i>	-		a
<i>Flt. 1.</i>	(j)um		
<i>Flt. 2.</i>	(j)ið		

(Imp.-formene er alltid kopla saman med subjektspronomenet, f.eks. *farðu* av *far þú*.)

Forkortingar i bøyings skjemaet:

m. = maskulinum	nom. = nominativ	pres. = presens
f. = femininum	dat. = dativ	pret. = preteritum
n. = nøytrum	akk. = akkusativ	part. = partisipp
flt. = eintal	gen. = genitiv	st. = sterk
flt. = fleirtal		kl. = klasse